

OKULLARDA VERİLEN REHBERLİK HİZMETLERİNİN PROBLEM ALANLARI

Aşkın HATUNOĞLU

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bil. Böl., Antalya

Yavuz HATUNOĞLU

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bil. Böl., Antalya

Özet

Bu çalışmada okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinin işleyişi ve problemleri ele alınmıştır. Problemlerin belirlenme aşamasında ilköğretim ve lise düzeyindeki Antalya ili ve ilçelerinde bulunan rastgele seçilmiş 40 okul ile , Ağrı ili ve ilçelerinde bulunan rastgele seçilmiş 30 okul araştırma kapsamına alınmıştır. Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problemlerini ve kusurlarını ortaya çıkartacak soruları kapsayan bir anket formu ile mülakat uygulanmış ve sonuç olarak problemlerin genel bir çıkarımı yapılmıştır.

Anahtar Kelime: Rehberlik hizmetleri

PROBLEM FIELDS OF GUIDANCE SERVICES SUPPLIED IN SCHOOLS

Abstract

In this study the problems and the progress of guidance services supplied in schools has been discussed. In the process of determining the problems , 40 randomly selected schools from Antalya region and 30 randomly selected schools on primary and high school level, has been included the research. A survey which includes the questions to determine the problems and the progress flaws of guidance services in schools has been applied and as a result a general determination of the problems has been made.

Key word: Guidance services

1. Giriş

Günümüzde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri modern eğitimin çok önemli bir parçası haline gelmiştir.

Rehberlik sistemi aslında eğitim sistemimize yabancı bir kavram değildir.

1938’lerde okul müfredat programlarına geçen bu kavram, 1950’lerden sonra kendisini daha belirgin biçimde belli etmeye başlamıştır.

Özellikle 1970’ten bu yana rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin “uzman “ kişilerce yürütülen ayrı bir yardım ve ihtisas faaliyeti olarak okul eğitim programlarında yer aldığı görülmektedir. (Mertol, 1998,s.5)

Duyan ve düşünen canlı bir varlık olarak insan, günlük yaşantısında bir çok problemle karşılaşmaktadır. Bu problemler arasında aile içi, mesleki, toplumsal ve bireysel sorunlar sayılabilir. Birey tüm bu problemlerle başa çıkmaya çalışırken aynı zamanda bazı tercihler yapmak, kararlar almak, yeni uyumlar sağlamak durumundadır.

Kişi sorunlarının bir çoğunu kendi imkanları ile uygun bir çözüme kavuşturabilir ama bazı sorunlar bireyi köşeye sıkıştırır. Bu durumda kişi ya problemin çeşitleri, yönleri hakkında yeterli bilgiye, gerekli tecrübeye ve moral gücüne sahip değildir ya da kendini iyi tanımamaktadır. Bu süreçte kişi dışardan birinin “ bilen birinin” yardımına ihtiyaç duyacaktır. (Tan, 1992)

Bireye yardım etmenin özünü oluşturan rehberlik hizmetleri genel olarak tanımlanacak olursa “rehberlik, bireye kendini anlaması, çevredeki olanakları tanıması ve doğru tercihler yaparak kendini gerçekleştirmesi için yapılan sistematik ve profesyonel yardım sürecidir”. Yardım kavramıyla kastedilen tavsiye vermek, akıl öğretmek, bireyi doğru olduğu varsayılan bir hareket tarzı benimsemeye ve uygulamaya zorlamak olmayıp, onun çeşitli seçenekleri tanımada en uygun olanı seçmesi için gerekli değerlendirmeyi yapabilecek hale gelmesine çalışmaktır.

Rehberlik hizmetleri birey merkezli , sürekli ve insanın var olduğu her yerde yapılması gereken hizmetlerdir.

Genel anlamda rehberlik hizmetlerine bakıldığında, şu unsurları temel aldığı görülür:

Rehberlik bireye yardım etme sürecidir. Rehberlik yardımı psikolojik bir yardımdır, yol gösterme, öğüt verme, bilgi yardımı değildir. Bu süreçte hem yardım alan hem de yardımcı eden önemlidir ve bunlar arasındaki ilişkinin istikrarlılığı ve gönüllülüğü esas alınmalıdır. (Kepçeoğlu, 1992, s.9-10)

Rehberlik yardımı bireyi hedef alır. Hizmetlerin merkezinde birey vardır. Okul ortamında rehberliğin ilgilendiği birey öğrencidir. Her öğrenci geliştirilebilecek kapasiteye ve değere sahiptir.

Rehberlik bilimsel ve profesyonel bir yardımdır. Rehberlik hizmetinin dayandığı bilimsel ilkeler ve yöntemler vardır. Rehberlik hizmeti bu alanda yetişmiş uzman kişilerce profesyonel düzeyde sunulmalıdır.

Rehberliğin esası bireyin kendisini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Kendini gerçekleştirme psikolojik danışma ve rehberlik yardımının tüm boyutlarını içine alır. (Kepçeoğlu, 1992, s.9-10)

Rehberlik hizmeti eğitim-öğretimden farklı bir hizmet grubudur ancak bu alanları tamamlar ve eğitim öğretim süreci açısından verimli kılar.

Okullarda rehberlik hizmetlerinin gerekliliği ve önemi şöyle özetlenebilir:

Yaşamın gittikçe karmaşık bir yapıya bürünmesi okul program ve çeşitlerini de arttırmıştır. Bugün ilköğretimi bitiren bir çocuğun gidebileceği birçok orta dereceli okul ve program mevcuttur. Önemli olan çocuğun ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda uygun okul ve programlara yönlendirilmesidir.

Öğrencinin sorunu yalnızca okul seçmekle bitmez girdiği okulun dalları arasından kendine en uygun olan alanları, dersleride seçme durumundadır. Çünkü hatalı seçimlerde başarısızlık, mutsuzluk, okulu bırakmaya kadar giden durumlar kaçınılmaz olmaktadır. İçinde bulunduğu toplumun kurallarına uyabilen, haklara saygılı, demokrat bireyler yetiştirmede rehberlik hizmetlerine ihtiyaç vardır. (Binbaşıoğlu,1986,s.16)

Okullardaki en önemli yönelimlerden biri de meslek seçimidir. İnsan hayatının dönüm noktası olan böyle bir atılımda, bireyin uygun mesleğe yöneltilmesi ilgi, yetenek ve birçok alandaki becerisinin tanınmasıyla mümkündür. Böyle bir durumda, bu tanıma ve yönlendirme işleminin bilimsel veriler ve yöntemlerle yapılması önem kazanır. Rehberlik hizmetlerinin ana işlevinde de bu bilimsel yaklaşım mevcuttur.

Yaşamın karmaşıklaşması ,köyden kente göç olgusu ,ekonomik ve sosyal çalkantılar çocuğun duygusal yönüne daha fazla ağırlık verilmesi ,onun uyum sorunlarına eğilinmesine neden olmuştur. Hırsızlık, yalan söyleme, saldırganlık eğilimi, antisosyal davranışlar, okuldan kaçma gibi uyum ve davranış bozukluklarına çözüm getirmek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle mümkün olabilir.

Öğrencinin ders başarısızlıkları kendisi için önemli bir sorundur. Sadece öğrenci için değil okul, aile, toplum ve ekonomi içinde önemli bir sorundur.

Okul rehberlik hizmetleri ders başarısızlıklarına önemle eğilmekte ve bunların nedenlerini bilimsel bir bakış açısıyla incelemektedir.

Rehberlik hizmetleri günümüzde öğretmenlik görevlerinin ötesinde bir uzmanlık alanı haline gelmiştir Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bu alanda yetişmiş, uzman danışmanlar tarafından yürütülmektedir.

Bu noktada önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır, rehberlik hizmetleri öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerine yardım sağlayacak bir boyut olarak okullarımızda bu alana hizmet verecek personelin nicel yetmezliği nedeniyle tüm öğretmenlere ve özellikle sınıf öğretmenlerine büyük yükümlülükler düşmektedir.

Öğretmenlerin öğretim işlevini yerine getirirken rehberlik hizmetleri kapsamına giren bazı etkinliklerde bulunması öğrenmeyi kolaylaştırdığı gibi, öğrencilerin ruh sağlığını da koruyabilir. (Kuzgun, 1992)

Öğretmenin yapabileceği rehberlik hizmetleride şöyle özetlenebilir:

- Duruma alıştırma
- Öğrenciyi tanıma
- Bilgi verme
- Özel sorunları olan öğrenciyle ilgilenme

Ayrıca rehberlik hizmetleri ekip işi olduğundan verimli ve sağlıklı yürümesi için okuldaki yönetici, öğretmen, çalışanların ve rehber öğretmenin işbirliği içinde hareket etmesi, ortak çalışması son derece önemlidir.

2. Yöntem ve Bulgular

Bu araştırmada yukarıda ifade edilen bilgiler paralelinde rehberlik hizmetlerinin halihazırdaki işlevi incelenmiş ve sistemin sağlıklı yürüme göstergelerine bakılmıştır.

Araştırmada Antalya ili ve ilçelerinden rastgele seçilmiş ilköğretim ve lise düzeyindeki 40 okulla, Ağrı ili ve ilçelerinden aynı sistemle seçilmiş ilköğretim ve lise düzeyindeki 30 okul inceleme kapsamına alınmış ve toplam 210 okul müdürü, müdür yardımcısı ve rehber öğretmen görüşleri alınmıştır.

Araştırmada, açık uçlu sorulardan oluşan ve rehberlik sistemine çeşitli açılardan bakan 25 soruluk bir anket uygulanmış ayrıca okullarındaki rehberlik sisteminin olumlu ve olumsuz yönlerini içeren serbest bir yorum yazmaları istenmiştir.

Açık uçlu sorulara verilen cevaplar sistemi yorumladıkları ifadelerle karşılaştırılarak rehberlik hizmetlerinde yaşanan problemlerle ilgili şu bulgular elde edilmiştir:

1. Okullardaki öğrenci sayısına göre rehber öğretmen sayısının az olması ve bu yetersizliğin yüksek düzeyde bulunması. (Uygulanan sistemde 300 öğrenciye 1 rehber öğretmen düşmesi gerekirken, bir çok okulda 500 öğrenciye 1 rehber öğretmen düşmekte hatta çoğu zaman bu oranlar öyle bozulmaktadır ki örneğin ; Antalya ilinde
2300 kişiye 3 rehber öğretmen
2000 kişiye 2 rehber öğretmen
1800 kişiye 2 rehber öğretmen
3500 kişiye 2 rehber öğretmen gibi oranlarla karşılaşılmıştır.
2. Okullardaki rehberlik hizmetlerine özgül donanım yetersizliği vardır. (Malzeme ve sağlanan imkanlar)
3. İdarecilerin (okul müdürü ve müdür yardımcıları) rehberlik hizmetlerine olumsuz ve bilinçsiz bakış açısı.Burada görülen önemli bir eksiklikte idarecilerin rehberlik hizmetleri alanındaki akademik bilgi yetersizliğidir.
4. İdarecilerin rehber öğretmenleri alanları dışındaki işlere yöneltmesi.
5. Rehber öğretmenlerin okul idaresi ve sınıf rehber öğretmenlerinden yeterli yardım ve desteği alamaması.
6. Rehberlik saatinin sınıf rehber öğretmenleri tarafından sağlıklı ve amacına uygun değerlendirilmemesi ve bu saatteki rehberlik programının dışına çıkılıp farklı uğraşlarla ilgilenilmesi.
7. Rehberlik hizmetlerinin kağıt üzerindeki işleyişi ile gerçekte aktif olarak yapılan hizmetlerin çok farklı olması.Buna ilişkin öğretmen ve idareci ifadeleri incelendiğinde gerçekte yapılan hizmetlerin nitelik ve nicelik açısından kağıt üzerinde görünen hizmetlerden çok düşük kalitede olduğu görülmüştür.
8. Rehberlik ders saatinin haftada 1 saatle sınırlandırılması ve bu saatin yeterli gelmemesi.
9. Rehberlik hizmetlerinin öneminin eğitimciler arasında yeterince kavranmamış olması(özellikle okulu yeni bitiren eğitimciler rehberlik hizmetleri konusunda daha bilinçliyen, eski mezunların bu bilinci ve sorumluluğu daha düşük düzeyde taşımaları)

10. Rehberlik hizmetleriyle yükümlü olan okul rehber öğretmenlerinin bir kısmının işinin gerektirdiği ilke ve sorumluluk bilincine, aktiviteye sahip olmamaları.
11. Rehberlik hizmetleri içinde uygulanan test, anket vb. ölçüm araçlarının sağlıklı ve zamanında uygulanmaması ve sonuçlarının yerinde ve zamanında kullanılmaması.
12. Öğrencilerin rehberlik hizmetleri konusunda yeterince bilgilendirilip, gerekli bilincin kazandırılmaması.
13. İlköğretimden gelen öğrencilerin toplu dosya bilgilerinin güncel ve yeterli olmaması.

Yukarıda ifade edilen problemler yorumlanacak olursa şu sonuçlara ulaşılabilir:

Öncelikle okullarda bulunan rehber öğretmen sayısı ve onlara sağlanan çalışma malzemeleri son derece yetersizdir, okullardaki yönetici ve öğretmenler bu sistemin işleyişi hakkında yeterli bilgi ve deneyime sahip değildirler, rehberlik ders saatleri ve işlevleri yeterli görülmemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda rehberlik sisteminin personel, malzeme, işleyiş anlamında hedeflenen verimli seviyeye ulaşmadığı söylenebilir.

Yapılan araştırma sonucunda her iki il arasında rehberlik uygulamasında ortaya çıkan sorunların paralel ve benzer olduğu görülmüştür. İki il arasında sosyoekonomik ve kültürel düzey farkı oldukça fazla olduğu halde problemlerin aynı temele oturması dikkat çekicidir ancak personel sayısı ve hizmet kalitesi olarak Ağrı ilindeki problemlerin yükü daha ağırdır.

Örneğin , Ağrı ili ve ilçelerindeki rehber öğretmen açığı Antalya ilinden daha fazladır. Öyleki birçok okulda rehber öğretmen bulunmamaktadır.

Burada önemli bir sorun da rehber öğretmenlerin önemli bir kısmının stajyer olması, rehberlik dışı branşlardan gelmeleri bu nedenle yeterli meslek bilgisi ve bilincine sahip olmamaları ve tecrübeli rehber öğretmenlerin ilde kalmayıp sürekli tayin istemeleridir.

Rehber öğretmenlerin akademik olarak bilgi ve beceri eksiklikleri işlerine yansımakta buda verimli rehberlik hizmetini engellemektedir.

Bütün bu problem ve aksaklıkların yanı sıra okul yönetici ve öğretmenlerinin rehberlik hizmetleri ile ilgili ifadelerin de olumlu gelişmelerinde altının çizildiği görülmektedir. Bu gelişmeler aşağıdaki gibi ifade edilmiştir;

Rehberlik servisinin amaç ve öneminin idareci, öğretmen , öğrenci ve veliler tarafından geçmiş yıllara oranla daha net ve olumlu şekilde kavranması

Branş öğretmenlerinin rehberlik hizmetlerine daha duyarlı olması, işbirliğinde bulunması

Öğrenci velilerinin rehberlik servisine ilgi ve taleplerinin artması olarak özetlenebilir.

Sonuç olarak rehberlik hizmetleri eğitim sisteminde tam anlamıyla hak ettiği konumda ve önemde görülmemektedir.

İyiye doğru yönelim vardır ama yeterli değildir. Bilinmelidir ki rehberlik hizmetlerinin sağlıklı yürümesi birçok faktörün bir araya gelmesine bağlıdır. Öncelikle bu hizmetlerin verimli ve sağlıklı yürümesi akademik bir taban, birikim, bilgi, destek ve sistem sorunudur.

Rehberlik hizmetlerinin problemlili olması, kararlı, dinamik bir yapıda olmaması eğitim-öğretim boyutunda eğitim sürecine zarar vermekte, eğitimden ziyade öğretime ağırlık verilmesi dengeli, toplumsal açıdan ideal, kendini gerçekleştirmiş ve geliştirmiş bireylerin yetişmesine ciddi engeller oluşturmaktadır.

Kaynaklar

1. Bakırcıoğlu, Rasim (1976), Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, Ankara Yayınevi
2. Bakırcıoğlu, Rasim (2000), İlk, Orta ve Yüksek Öğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, Anı Yayınevi
3. Kuzgun, Yıldız (1992), Psikolojik Danışma ve Rehberlik ,Ankara, ÖSYM Yayınları
4. Kepçeoğlu, Muharrem (1992), Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, Ankara Yayınevi
5. Tan, Hasan (1992), Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, İstanbul Yayınevi